

ОСОБИСТІСНИЙ КОНТРАПУНКТ НА ПЕРЕХРЕСТІ ПАРАДИГМ

Мазяр О.В. Особистісний контрапункт на перехресті парадигм. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми не забезпечують необхідних умов проведення релевантного дослідження процесу психічної саморегуляції людини. У статті пропонується підхід, за якого фізіологічний аспект нервово-психічної діяльності вивчається у межах природничо-наукової парадигми, а когнітивний – методами гуманітарної парадигми. Їхнє загальне теоретичне положення полягає у тому, що основу психіки людини складає базова психічна суперечність між першою і другою сигнальними системами, взаємодія яких набуває контрапунктного характеру. Водночас елементарна психічна одиниця є бінарною за структурою і контрапунктною за змістом, що обумовлює розгляд психічного розвитку з позиції подвійної суперечності.

Ключові слова: природничо-наукова парадигма, гуманітарна парадигма, абсурд, особистісний контрапункт, психофізіологія.

Мазяр О.В. Личностный контрапункт на перекрестке парадигм. Естественнаучная и гуманитарная парадигмы не обеспечивают необходимых условий проведения релевантного исследования процесса психической саморегуляции человека. В статье предлагается подход, при котором физиологический аспект нервно-психической деятельности изучается в пределах естественнонаучной парадигмы, а когнитивный – методами гуманитарной парадигмы. Их общее теоретическое положение состоит в том, что основу психики человека составляет базовое психическое противоречие между первой и второй сигнальной системами, взаимодействие которых приобретает контрапунктный характер. В то же время элементарная психическая единица является бинарной по структуре и контрапунктной по содержанию, что и обуславливает рассмотрение психического развития с позиции двойного противоречия.

Ключевые слова: естественнонаучная парадигма, гуманитарная парадигма, абсурд, личностный контрапункт, психофизиология.

Постановка проблеми. Психологія перебуває у перманентній теоретико-методологічній кризі. Принаймні історія психології не фіксує моменту її завершення. Віяло концепцій глибинної психології, біхевіоризму та гештальт-психології, дарма що збагатили науку влучними положеннями, втім, розхитали її теоретико-методологічні засади настільки, що зробили релятивізм своєрідною науково-психологічною нормою. У такій ситуації закономірною стає розробка гуманістичних й екзистенційних теорій особистості. Тому й досі лунають фундаментальні питання: «Яким саме чином співвідношення соціального й біологічного існують в якості, що утворює цілісний соціальний індивід (особистість)? Для відповіді на нього необхідно розробити новий теоретико-методологічний підхід, який дозволить визначити найсуттєвіше у розвитку, використавши все важливе і значиме в наявних теоріях, одночасно не претендуючи на побудову будь-якої ще метафори особистості» [9, с. 9]. В.О. Моляко навіть констатує, що «психологічна наука здійснила велике й багатостраждальне коло загальною тривалістю більше ніж у сто років і повернулася, кажучи дещо утрируючи, на круги своя...» [10, с. 12]. Він певний, що психологія перебуває ще на початку формулювання вихідних положень

[14]. Звісно, така оцінка є дискусійною, але й заперечити теоретико-методологічну інфантильність психології не просто. Адекватною відповіддю стане метатеорія особистості і валідні методи дослідження. Натомість спостерігаємо не стільки процес концептуальної інтеграції, скільки подальше розшарування психологічної науки. Ми пов'язуємо це з неповною сформованістю науково-психологічної парадигми, що насаперед є наслідком невирішеності психофізіологічної проблеми.

Аналіз останніх публікацій. Брак метатеорії особистості [13] призводить до розмивання меж психології та її вихід у площину педагогіки, філософії, нейробіології тощо. Психологія продукує шляхи ефективного формування поведінкових рефлексів, однак відсутньою лишається система особистості. Внаслідок цього складні психічні процеси, які лежать в основі особистісних диспозицій, мотивів, цінностей тощо, трактуються неоднозначно і, з позиції природничо-наукової парадигми, бездоказово.

Значна кількість концепцій є теоретично замкненими на собі, а значить недостатньо спроможними інтегруватися у загальну систему психологічного знання. Однак конкурентна концептуальна боротьба змінилася консенсусом, ніби фундаментальні проблеми вирішені, і кожна концепція вирішує певну проблему на вузькій ділянці метатеорії. Для заспокоєння наукового сумління науково-психологічні концепції інколи наводять теоретико-методологічні мости, які, втім, далі сумнівної еkleктики здебільшого не йдуть [6].

Еkleктика, епігонство і прихований плагіат не проявилися так відчутно, коли би до теорії висувалися вимоги бути цілісною системою положень, зв'язними методологічними принципами. Натомість психологічні дослідження безкінечно кружляють довкола уточнення змістовних аспектів окремих категорій, пошуку нових значень усталених понять, встановлення чергових порцій кореляційних зв'язків, ідентифікації факторів та кластерів. У такому математичному полоні психологія набуває наукової ошатності. Частково ці процеси необхідні, але вони щонайменше другорядні. Головне призначення науки – пропонувати принципово нові положення, які будуть проривами у вирішенні системних задач. Проте психологія отримує поодинокі зразки наукової творчості у побудові артефактів, які не перетинаються з усталеними категоріями. Частково вони є продуктами спостережливості і потужної рефлексії дослідників, частково – бурхливої фантазії з опорою на енігматичні паранаукові припущення. Складається враження, що психологія дійсно мало не наосліп методом спроб і помилок шукає власний вхід у науку.

Зниження інтересу до фундаментальних проблем психології можна списати на втому від теоретичних пошуків, які не набувають «наукової» рентабельності. Фундаментальній науці складно суперничати з «грантовою психологією», здебільшого орієнтованою на вирішення актуальних соціальних запитів. Науковці поставлені в умови вирішення утилітарних задач психодіагностики, моніторингу та психокорекційної інженерії, а не розробки фундаменту науки. Під фундаментом науки слід розуміти дослідницьку парадигму, яка у психології є розірваною між природничо-науковим та гуманітарним підходами до оцінки людської психіки [2; 16; 17]. Відтак актуальним є вироблення специфічної парадигми, яка сприятиме адекватному дослідженню генезису і психодинаміки особистості.

Формулювання мети і завдань статті. *Метою* статті є проведення розвідки щодо чинників, які обумовлюють парадигмальні відмінності психології. Основними *завданнями* є 1) окреслення вихідних принципів подолання парадигмального розриву, 2) введення в

науково-психологічний обіг евристичних категорій, які дозволяють навести міст між парадигмами.

Виклад результатів дослідження. Історія психології – це інверсія гуманітарної парадигми дослідження, яка зачиналася у межах філософської рефлексії, пройшла етап природничо-наукового розвитку і суттєво оновленою повернулася до гуманістичних положень. Сучасна гуманітарна парадигма увібрала строгість експерименту і математичних методів дослідження й обмежила себе фізіологічними кордонами. Парадигмальна інверсія є реакцією на поставлену Р. Декартом психофізичну проблему про співвідношення душі і тіла та неспроможністю її вирішити у лейпцігській лабораторії. Поготів В. Вундт розширив декартову прірву до розмірів, коли її не перестрибнути навіть за допомогою введення у вжиток стрункої системи артефактів. Офіційний «батько психології» показав, що не існує мосту, який поєднав би фізіологію людини з її ментальністю. Зачату у психофізіологічній лабораторії, В. Вундт «поховав» психологію у власній «Психології народів».

Невдача В. Вундта деморалізувала науковий загаль настільки, що фізіологія фактично була відлучена від процесу зростання психології. Фізіології не пред'явили жодних звинувачень, але на її присутності у дослідженні психодинаміки не наполягають. Психологія вийшла з психофізіологічної лабораторії у сподіванні самотужки відповісти на питання про специфіку психічного функціонування людини.

Якщо не брати до уваги теорію умовних рефлексів та її наслідування біхевіористичною школою, справедливо розкритикованою за брак власне психіки у поведінковому акті, то природничо-наукова парадигма у психологічних дослідженнях вичерпалася. Психологія повернулася до філософської методології, яка надає можливість моделювати психодинаміку, щоправда, в межах спеціальної процедури спостереження й збору емпіричних даних, об'єктивованого у стандартизованих методах діагностики. Таким чином гуманітарну парадигму відсікли від «бездушної» фізіології.

Досягненням гуманітарної парадигми є вихід за межі інтрапсихічної реальності докризової психології в інтерпсихічну площину і фіксація базової психічної суперечності на рівні протиставлення соціального впливу та біологічних потреб. Велику роль у цьому процесі відіграв Л.С. Виготський. Саме він виніс сутність людської психіки за межі людського організму. На зміну елементаристському підходу до структури особистості ХІХ століття приходить інтерпсихічно спрямована психологія ХХ століття з її соціальним приматом розвитку особистості. Поворот уявлення про сутність людської психіки полягає у нівелюванні значення рефлексу у розвитку другої сигнальної системи: «Треба вивчати не рефлекс, а поведінку – її механізм, склад, структуру» [3, с. 82]. Винятковими чинниками формування особистості стають мовлення і мислення. Психологія отримала зайвий привід «забути» фізіологію, закрити її в окремій галузі досліджень (психофізіології) і негласно «заборонила» шукати точки взаємопроникнення психології та фізіології. За таких умов психофізична проблема ніби вирішилась сама по собі.

Але чи справді зникає психофізіологічна проблема? Чи не є заочна дискусія з Л.С. Виготського з Ж. Піаже [12] свідченням того, що соціологізаторський підхід не можна абсолютизувати так само як і біологізаторський? Зміщення акцентів на спробу надати пріоритет певному центру психічного розвитку людини є непродуктивним редукціонізмом. Це питання взагалі вторинне. Натомість первинна задача – відповідь на питання про механізм подолання тваринної психічної організації, що об'єктивується у виробленні

другої сигнальної системи. Причому соціальний чинник цього механізму повинен пояснюватися через встановлення філогенезу фізіологічної розвилки людини і тварини і ніяк інакше [8]. Це призводить не тільки до реанімації фізіології у психологічному дослідженні, але й утвердження її первинності. Дослідникам належить показати, за яких фізіологічних умов соціальний фактор починає докорінно трансформувати фізіологічну організацію.

Отже, психологія починає будуватися в межах природничо-наукової парадигми. Неможливість задовільним чином вирішити психофізіологічну проблему і подальше встановлення ключового інтерпсихічного механізму «олюднення», призводить до відмови від природничо-наукової парадигми і модернізацію філософської парадигми, на озброєння якої ставлять стандартизовану діагностичну процедуру і математичні методи обробки емпіричних даних. Наголошуємо, між парадигмами немає спадкоємності; вони – антиподи. Вони зв'язані не еволюційно, а революційно. Втім, гуманітарна парадигма не може ігнорувати доцільність вимог природничо-наукової парадигми, але той сурогат науковості, який пропонується загалом у математичній обгортці, безумовно, не може вважатися прийнятним. Це зафіксовано у результатах дослідження У. Мішела. Він показав, що рівень кореляції між результатами особистісних опитувальників та реальною поведінкою людини є настільки низьким, що ставить під сумнів валідність психологічних досліджень [15]. Разом із тим, і природничо-наукова парадигма не пропонує положень, які з'ясовують унікальну сутність психічних відмінностей людини [1; 4].

Гуманітарна парадигма, назагал правильно встановивши значення інтерпсихічного чинника розвитку, неправильно наголосила на фатальному характері соціальної залежності індивіда. Точніше, не змогла збагнути механізм «перетворення» натурального ряду психіки у культурний. Ще точніше, не пояснила, на якому фізіологічному матеріалі будується особистість. Мікрорівень цього процесу залишається нерозкритим. Вочевидь, ніякого «перетворення» фізичного у психологічне немає, а є вироблення свідомості з особливого фізіологічного стану [8].

Слабкість гуманітарної парадигми позначається на множинності уявлень про особистість і неможливість інтегрувати її складові (темперамент, характер, цінності, спрямованість, психічні процеси) у динамічну систему, у те, що можна назвати феноменом мінливої стійкості [11]. Якщо й пропонуються варіанти психодинаміки, то вони переважно мають механістичний характер, оскільки не пояснюють причини психічного руху. Його таємниця криється у психофізіологічній площині, але результати дослідження не можуть зводитися до рефлексорних законів, встановлених при вивченні тварин. Трудність у тому й полягає, що ключові психофізіологічні вимірювання стають неможливими з людьми.

По-перше, окремі дослідження не можуть проводитися через дотримання принципів гуманізму. Наприклад, неможливо лабораторно вивчати ефект плацебо, оскільки не має об'єктивної можливості фіксувати результати протилежного процесу – ефекту ноцебо. По-друге, більшість фізіологічних досліджень спрямовані на вивчення окремих реакцій. Такий матеріал, попри значну цікавість, недостатній для цілісного вивчення психічної саморегуляції особистості. По-третє, людська поведінка значно більше регулюється ситуаційним контекстом [15]. Іншими словами, предметом дослідження повинна стати цілісна поведінка особистості у природних для неї соціально-психологічних умовах. Самозвіти постфактум дають спотворене і дискретне уявлення про суб'єкта. Причому

найбільш очевидна відмінність від тварини – поведінкова свобода – залишається не поясненою.

Ідеал лабораторного експерименту у психології недоступний. Альтернативою може бути тільки експеримент теоретичний. Його вихідними даними є загальні закономірності фізіологічної реакції, пошук таких її варіантів, які не матимуть збігу у людини і тварини, моделювання психодинаміки з опорою на спостереження та окремі емпіричні показники. Така методологія не позбавлена спекуляцій, але вона повинна нівелюватися оцінкою системи психічної саморегуляції. Ця система має різні поверхи активності – фізіологічний і психологічний, які повинні узгоджуватися. Головна задача полягає у тому, щоби знайти взаємовідповідні феномени. Зокрема, таким ми вважаємо здатність людини утворювати абсурд [5; 7].

Пояснення сутності абсурду означає, що фізіологія і психологія як матеріальний та ідеальний субстрат нервово-психічної діяльності повинні покинути власні теоретико-методологічні ніші, які є суттєво обмеженими для цілісного психологічного дослідження. Належить виокремити місце між ними, де принципи психічної організації та регуляції є спільними, а значить існуватиме можливість ідентифікувати точку дивергенції тварини і людини. Здійснити це, склеївши обидві парадигми психологічного дослідження, неможливо. Але й нарізно обидві парадигми стають теоретичними тупиками. Причому відображають навіть не часткову сторону психічної регуляції, а її відсутність на обох поверхах психічного функціонування.

Відтак припускаємо, що адекватна парадигма повинна підходити до феномену особистості як психічного контрапункту, в якому протиставляються фактори різних поверхів психічної регуляції. Це створює підстави для психодинаміки особистісного розвитку. В її основі лежать чинники, які діють одночасно і злагоджено, що забезпечує баланс базової психічної суперечності (між першою і другою сигнальною системами, біологічними і соціальними складовими психічної діяльності). Відмінність від тривіального підходу гуманітарної парадигми полягає у тому, що й елементарна психічна одиниця, на нашу думку, має розглядатися як бінарна, подвійна. Зауважуємо, психічна одиниця мислиться не як конфлікт структурних елементів, а приймається як елементарне структурне утворення, яке інтегрує незбіг психічних імпульсів. Тобто контрапунктний характер особистості виникає не тільки на макроструктурному рівні, як фіксує психофізіологічна проблема, а й елементарна психічна одиниця має контрапунктну форму. Тобто вирішення психофізіологічної проблеми, як і проблеми особистості загалом, полягає у тому, що психічна регуляція людини являє собою суперечність суперечності, яка у нормі набуває динамічного консонансу. Натомість контрапунктний дисонанс призводить до широкого спектру психічних розладів.

Міст між парадигмами полягає у тому, що природничо-наукова парадигма розкриває сутність утворення бінарності на фізіологічному рівні, а гуманітарна парадигма за тими ж принципами вибудовує схему когнітивного розвитку. Предметом аналізу стає абсурд: умови його утворення, структура, психодинаміка. Контрапунктний дисонанс, або незбалансованість базової психічної суперечності зумовлює з'яву психічних розладів. Контрапунктний консонанс, або збалансованість психічної суперечності, залежить від здатності суб'єкта забезпечити процес дивергенції та конвергенції нервово-психічних реакцій. Втрата балансу призводить до зупинки цього процесу та неможливості інтегрувати окремі реакції у потік тривіального абсурду.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми психології є антагоністами, які однаковою мірою не здатні релевантно виявляти і пояснювати психічну регуляцію людини. Спроби синтезувати обидва підходи залишаються на рівні прожектів. Ми пропонуємо комбінований підхід, за якого фізіологічна основа психічної діяльності вивчається в межах природничо-наукової парадигми, а когнітивні аспекти – в межах гуманітарної парадигми. При цьому обидві виходять з єдиного положення психічної регуляції людини: основу людської психіки складає базова психічна суперечність між першою і другою сигнальними системами, що набуває характеру контрапункту. Цей процес позначається навіть на рівні психічній одиниці, яка стає структурно бінарною і контрапунктною за змістом.

Список використаних джерел

1. Бермус А. Г. Естественнаучная парадигма в психологии: выбор ориентиров. *Вопросы психологии*. 1998. № 4. С. 79-83.
2. Братусь Б. С. Естественнаучная и гуманитарная парадигмы в психологии: преемственность или скачок. *Известия Южного федерального университета. Технические науки*. 2005. Т. 51. № 7. С. 3-8.
3. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6-ти т. / [под ред. А. Р. Лурия, М. Г. Ярошевского]. Т. 1. Москва: Педагогика, 1982. – 480 с.
4. Давыдов В. В. Исчерпала ли себя естественнаучная парадигма в психологии? *Вопросы психологии*. 1997. № 3. С. 127-128.
5. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Випуск. 3. С. 30-36.
6. Мазяр О. В. Методологічні суперечності позитивної психотерапії (історико-психологічний аналіз). *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. № 10. С. 41-50.
7. Мазяр О. В. Мислення: між інсайтом і дезабсурдизацією. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 6. С. 17-21.
8. Мазяр О. В. Начало смысла: физиологическая развилка. *GESJ: Education Science and Psychology*. 2019. № 3 (53). P. 10-18.
9. Максименко С. Д. Генезис существования личности. Киев: Издательство ООО «КММ», 2006. 240 с.
10. Моляко В. А. Проблема функционирования творческого восприятия в условиях избыточности информации разной модальности и значимости. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. XII. Психологія творчості. Випуск. 16. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. С. 7-19.
11. Музика О. Л. Криза творчої особистості: суб'єктно-ціннісний підхід до типології. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ, 2001. С. 63-72.
12. Ответ Ж. Пиаже на замечания Л. С. Выготского к книгам «Речь и мышление ребенка» и «Суждение и рассуждение ребенка». *Психология мышления. Хрестоматия по психологии* / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Ф. Спиридонова, М. В. Фаликман, В. В. Петухова. Москва, 2008. С. 519-523.
13. Петровский А. В. Возможности и пути построения общепсихологической теории личности. *Вопросы психологии*. 1987. № 4. С. 30-44.
14. Пути и судьбы психологической науки (Беседы с проф. В. А. Моляко). *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ: Видавництво «Фенікс», 2015. Т. XII. Психологія творчості. Випуск. 21. С. 341-355.

15. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Перспективы социальной психологии. Москва: Аспект-Пресс, 1999. 429 с.
16. Юревич А. В. Парадигмальные дебаты. *Методология и история психологии*. 2007. Т. 2. Выпуск. 3. С. 3-17.
17. Юревич А. В. Системный кризис психологии. *Вопросы психологии*. 1999. № 2. С. 3-11.

References transliterated

1. Bermus A. G. Estestvennonauchnaya paradigma v psihologii: vyibor orientirov. *Voprosyi psihologii*. 1998. № 4. S. 79-83. [in Russian].
2. Bratus B. S. Estestvennonauchnaya i gumanitarnaya paradigmyi v psihologii: preemstvennost ili skachok. *Izvestiya Yuzhnogo federalnogo universiteta. Tehnicheskie nauki*. 2005. Т. 51. № 7. S. 3-8. [in Russian].
3. Vyigotskiy L. S. Sobranie sochineniy: v 6-ti t. / [pod red. A. R. Luriya, M. G. Yaroshevskogo]. Т. 1. Moskva: Pedagogika, 1982. 480 s. [in Russian].
4. Davyidov V. V. Ischerpala li sebya estestvennonauchnaya paradigma v psihologii? *Voprosyi psihologii*. 1997. № 3. S. 127-128. [in Russian].
5. Maziar O. V. Absurdnist yak fundamentalna vlastyvist sprymannia. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats. Seriiia «Psykhologichni nauky»*. 2019. Vypusk. 3. S. 30-36. [in Ukrainian].
6. Maziar O. V. Metodologichni superechnosti pozytyvnoi psykhoterapii (istoryko-psykhologichnyi analiz). *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. 2012. № 10. S. 41-50. [in Ukrainian].
7. Maziar O. V. Myslennia: mizh insaitom i dezabsurdyzatsiieiu. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. 2018. № 6. S. 17-21. [in Ukrainian].
8. Mazyar O. V. Nachalo smysla: fiziologicheskaya razvilka. *GESJ: Education Science and Psychology*. 2019. № 3 (53). P. 10-18. [in Russian].
9. Maksimenko S. D. Genezis suschestvovaniya lichnosti. Kiev: Izdatelstvo OOO «KMM», 2006. 240 s. [in Russian].
10. Molyako V. A. Problema funktsionirovaniya tvorcheskogo vospriyatiya v usloviyah izbytochnosti informatsii raznoy modalnosti i znachimosti. *Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovykh prats Institutu psihologiyi imeni G. S. Kostyuka NAPN Ukrayini*. Т. XII. Psihologiya tvorchosti. Vipusk. 16. Kiyiv: Vidavnytstvo «Feniks», 2018. S. 7-19. [in Russian].
11. Muzyka O. L. Kryza tvorchoi osobystosti: sub'iektno-tsinnisnyi pidkhid do typolohii. *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy*. Kyiv, 2001. S. 63-72. [in Ukrainian].
12. Otvet Zh. Piazhe na zamechaniya L. S. Vyigotskogo k knigam «Rech i myshlenie rebenka» i «Suzhdenie i rassuzhdenie rebenka». *Psihologiya myshleniya. Hrestomatiya po psihologii / Pod red. Yu. B. Gippenreyter, V. F. Spiridonova, M. V. Falikman, V. V. Petuhova*. Moskva, 2008. S. 519-523. [in Russian].
13. Petrovskiy A. V. Vozmozhnosti i puti postroeniya obschepsihologicheskoy teorii lichnosti. *Voprosyi psihologii*. 1987. № 4. S. 30-44. [in Russian].
14. Puti i sudbyi psihologicheskoy nauki (Besedyi s prof. V. A. Molyako). *Aktualni problemy psykholohii. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy*. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», 2015. Т. XII. Psykhologhiia tvorchosti. Vypusk. 21. S. 341-355. [in Russian].
15. Ross L., Nisbett R. Chelovek i situatsiya. Perspektivy sotsialnoy psihologii. Moskva: Aspekt-Press, 1999. 429 s. [in Russian].
16. Yurevich A. V. Paradigmalnnyie debaty. *Metodologiya i istoriya psihologii*. 2007. Т. 2. Vyipusk. 3. S. 3-17. [in Russian].
17. Yurevich A. V. Sistemnyiy krizis psihologii. *Voprosyi psihologii*. 1999. № 2. S. 3-11. [in Russian].

Mazyar O.V. Personal counterpoint at the crossroads of paradigms. The natural-scientific and humanitarian paradigms in psychology do not provide the conditions for a relevant study of the process of human mental self-regulation. The reason for this lies in the theoretical unresolving of the psychophysical problem during an open crisis in psychology. Physiology and psychology could not integrate into a single theoretical and methodological system for the study of human mental activity. Therefore, psychology reverts to the philosophical paradigm of research, which is updated through the introduction of standardized research procedures and the use of mathematical methods. The article suggests an approach to the study of the physiological aspect of neuropsychic activity within the natural scientific paradigm, and the cognitive – by the methods of the humanitarian paradigm. Their general theoretical position is that the basis of the human psyche is the basic psychic contradiction between the first and second signal systems, biological needs and social requirements. Such interaction acquires the contrapuntal nature, when oppositional mental activity factors act simultaneously, but in coordination. In this case, the elementary mental unit is binary in structure and contrapuntal in content, which causes consideration of mental development from the standpoint of double contradiction. The contrapuntal dissonance of this indicator causes the appearance of a wide range of mental disorders.

Keywords: natural-scientific paradigm, humanitarian paradigm, absurdity, personal counterpoint, psychophysiology.